

En sund och hållbar inomhusmiljö i skolan/förskolan

– *ditt ansvar som verksamhetsutövare*

Innehåll

Inledning	3
Miljöbalkens hänsynsregler gäller alla	4
Anmälningsskyldighet enligt miljöbalken	5
<i>Miljösanktionsavgift om anmälan saknas</i>	5
<i>Avgifter för anmälan och tillsyn</i>	5
Egenkontroll – ett krav och ett kvalitetsverktyg	6
<i>Ansvar</i>	6
<i>Risker</i>	6
<i>Rutiner</i>	6
Inre och yttre miljö	8
<i>Lokalyta och toaletter</i>	8
<i>Ventilation</i>	8
<i>Temperatur</i>	8
<i>Fukt</i>	9
<i>Varmvatten</i>	9
<i>Dagsljus</i>	9
<i>Ljud och akustik</i>	9
<i>Radon</i>	10
<i>Allergi</i>	10
<i>Smittskydd och hygien</i>	10
<i>Städning</i>	10
<i>Kemikaliehantering</i>	11
<i>Lekytta utomhus</i>	12
<i>Rökning</i>	12
<i>Närhet till djur</i>	12
<i>Magnetfält</i>	12
<i>Störningar från barnomsorgslokal i lägenhet</i>	12
<i>Trafikbuller och luftföroreningar</i>	12
<i>Avfall</i>	13
<i>Livsmedelsverksamhet</i>	13
Checklista för egenkontroll	14
Mer information	15

Inledning

Du som driver en förskola, skola och/eller ett fritidshem har ansvaret för att verksamheten inte orsakar olägenheter för människors hälsa eller skada på miljön. Det här finns beskrivet i miljöbalken och dess följdlagstiftning.

Syftet med balken är att främja en hållbar utveckling så att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Det är myndighetsnämnden för bygg- och miljöfrågor (MyN) som ansvarar för tillsynen enligt miljöbalken i Falu kommun.

Som ansvarig för verksamheten måste du ha de kunskaper som krävs för att uppfylla bestämmelserna i miljöbalken. Därför har vi i den här lilla skriften samlat ihop det viktigaste i miljöbalken och dess följdlagstiftning som gäller för en verksamhet. Det handlar om vad lagen säger, om anmälningsplikt, tillsynen samt vikten av kunskap och bra rutiner. Längst bak finns en del exempel och hänvisningar om var du kan hitta mer information. Kontakta oss gärna om något känns osäkert!

”Du som driver en förskola, skola och/eller ett fritidshem har ansvaret för att verksamheten inte orsakar olägenheter för människors hälsa eller skada på miljön.”

”Som ansvarig för verksamheten måste du ha de kunskaper som krävs för att uppfylla bestämmelserna i miljöbalken.”

Miljöbalkens hänsynsregler gäller alla

I miljöbalkens andra kapitel finns **grundläggande hänsynsregler**. De gäller alla och styr all verksamhet. För anmälningspliktiga verksamheter som förskola, skola och fritidshem gäller dessutom **preciserade krav på egenkontroll**. Fastighetsägaren som hyr ut lokalen ansvarar för sin del. Du som är verksamhetsutövare delar alltså ansvaret med fastighetsägaren när det gäller lokaler för undervisning och barnomsorg. Därför är det viktigt att ansvarsfördelning mellan er är tydligt beskriven.

”Du som är verksamhetsutövare delar alltså på ansvaret med fastighetsägaren när det gäller lokaler för undervisning och barnomsorg.”

1§ Beviskrav

Det är verksamhetsutövaren som ska visa att verksamheten uppfyller hänsynsreglerna och att den inte orsakar skada på människors hälsa eller miljön (2 kap 1 § och 26 kap 19-22 §§ miljöbalken).

2§ Krav på kunskaper

Alla som bedriver en verksamhet, planerar att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska kontinuerligt skaffa sig behövlig kunskap för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller negativ påverkan. Verksamhetsutövaren ska ha aktuell kunskap om sin egen verksamhet och om de regler som gäller för verksamheten (2 kap 2 § miljöbalken).

3§ Försiktighetsprincipen

Alla som bedriver en verksamhet, planerar att göra det eller vidta en åtgärd, ska utföra de skyddsåtgärder och vidta de begränsningar som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten orsakar något som påverkar människors hälsa eller miljön negativt (2 kap 3 § miljöbalken).

4§ Produktvalsprincipen

Om det finns kemikalier som är mindre skadliga än de som används idag ska de användas istället. Förutom kemikalier och blandningar som städkemikalier gäller regeln även varor som är behandlade med kemiska produkter (2 kap 4 § miljöbalken).

En strävan är att det minst farliga alltid ska användas.

5§ Hushållnings- och kretsloppsprincipen

Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi. Möjligheterna till återanvändning och återvinning ska användas (2 kap 5 § miljöbalken).

6§ Lokaliseringsprincipen

Platsen där verksamheten bedrivs ska vara lämplig. En sådan plats ska vara vald så att ändamålet kan uppnås med minsta ingrepp, och så liten risk för negativ påverkan som möjligt, på människors hälsa och miljön (2 kap 6 § miljöbalken).

7§ Skälighetsregeln

Krav på hänsyn enligt hänsynsreglerna gäller inte om det kan anses vara orimligt att uppfylla dem (2 kap 7 § miljöbalken).

Anmälningsplikt enligt miljöbalken

Den som avser att driva förskola, skola, fritidshem med mera måste göra en anmälan innan verksamheten påbörjas (38 § i förordning 1998:899). Anmälan ska göras skriftligt till myndighetsnämnden för bygg- och miljöfrågor (MyN).

Du måste göra en anmälan innan du startar en verksamhet eller när verksamheten ändras så pass mycket att det kan anses ha betydelse för människors hälsa och miljön, till exempel om en skola eller förskola utökar med nya lokaler, eller en skola startar förskoleverksamhet i sina lokaler eftersom det är en annan typ av verksamhet, eller om man startar ett fritidshem i en verksamhet som redan är anmäld. En utökning av antalet barn eller elever i de befintliga lokalerna behöver inte anmälas.

Avsikten med anmälan är att myndighetsnämnden för bygg- och miljöfrågor (MyN) ska känna till verksamheten och ha möjlighet att bedöma om lokalerna kan godtas ur miljö- och hälsosynpunkt. I samband med att vi gör ett tillsynsbesök efter att anmälan kommit in, får vi också möjlighet att ge råd, begära förändringar eller förbjuda att verksamheten startar.

Du måste göra anmälan senast sex veckor innan verksamheten ska starta! Men ju tidigare du kontaktar oss desto större är möjligheterna att lokalerna och utrustningen blir utformade på ett bra sätt från början. Felaktiga lösningar kan vara problematiska att åtgärda i efterhand.

"En anmälan ska göras vid nyetablering eller när verksamheten ändras så pass mycket att det är av betydelse för människors hälsa och miljön."

"Du måste göra anmälan senast sex veckor innan verksamheten ska starta!"

Miljösanktionsavgift om anmälan saknas

Om anmälan kommer in för sent eller uteblir måste verksamheten betala en miljösanktionsavgift. Beloppet är fastställt i en särskild förordning (1998:950). Avgiften beslutas av myndighetsnämnden och tillfaller staten.

Avgifter för anmälan och tillsyn

Tillsynsmyndigheten har rätt att ta ut en avgift för tillsynen. För handläggning av anmälningsärenden tas en anmälningsavgift ut. Förskolor och skolor betalar även en fast årlig tillsynsavgift. Avgifterna tas ut enligt en taxa antagen av kommunfullmäktige.

Anmälningsblanketter och taxan: www.falun.se.

Egenkontroll – ett krav och ett kvalitetsverktyg

Eftersom lokaler för förskola, skola och fritidshem är anmälningspliktiga gäller också förordningen om egenkontroll (1998:901). Du som driver verksamheten har ansvaret för att lagstiftningens och myndighetens krav följs genom egenkontroll. En fungerande egenkontroll ska vara dokumenterad och redovisa hur du säkerställer att lokalerna är bra och att verksamheten tar hänsyn till både hälsa och miljö.

”En fungerande egenkontroll ska vara dokumenterad och redovisa hur du säkerställer att lokalerna är bra och att verksamheten tar hänsyn till både hälsa och miljö”

Ansvar

Ansvarsfördelningen, för frågor som omfattas av miljöbalken i verksamheten, ska vara dokumenterad.! Åtgärder försenas ofta på grund av att det finns oklarheter i ansvarsfördelningen.

Här är några viktiga frågor:

- Är ansvaret för egenkontroll fördelat mellan dig som verksamhetsutövare och fastighetsägaren?
- Vem har det organisatoriska ansvaret för de frågor som gäller för din verksamhet enligt miljöbalken? Är detta dokumenterat?
- Har du kännedom om de lagar och förordningar som gäller för din verksamhet?
- Vem ansvarar för uppdatering av egenkontrollen, till exempel rutiner, ansvarsfördelning och kontakt-uppgifter?

Risker

Oberoende av om ansvaret för kontroller, utredningar och/eller åtgärder ligger på Fastighetsägaren eller någon annan, måste du som ansvarar för verksamheten ha kunskap om alla risker som finns. Det innebär att du löpande ska undersöka och bedöma riskerna i verksamheten utifrån hälso- och miljösynpunkt. Risker som kan påverka hälsan och miljön negativt, förknippade med lokaler för barnomsorg och skola, är till exempel: fukt, mögel, radon, brister i ventilationen, avfalls- och kemikaliehantering, otillräcklig städning, buller, golv- och lufttemperatur. De identifierade och bedömda riskerna samt planerade åtgärder ska dokumenteras.

”Det innebär att du som är verksamhetsutövare löpande ska undersöka och bedöma riskerna i verksamheten utifrån hälso- och miljösynpunkt.”

Rutiner

För att minska miljö- och hälsoskyddsriskerna måste det finnas rutiner för kontinuerlig kontroll av lokalerna. Det är viktigt att rutinerna är dokumenterade för att de ska kunna följas av alla. En väl genomtänkt dokumentation underlättar bedömningen och uppföljningen av de risker som finns. Ett bra sätt att systematiskt kontrollera sina lokaler och sin verksamhet är att **utforma en checklista som regelbundet prickas av vid exempelvis skyddsronder.**

Verksamheten kan behöva rutiner för:

- Underhåll av lokalerna, inredningen och annan utrustning.
- Hantering av klagomål.
- Städning, där det framgår hur, hur ofta och av vem städningen ska utföras.
- Hygien- och smittskydd.
- Olyckor och andra tillbud, till exempel allergireaktioner.
- Hantering av avfall och kemikalier.
- Regelbunden kontroll av ventilationen.

Egenkontroll är ett kvalitetsverktyg!

Tänk på att en dokumenterad egenkontroll även fungerar som ett kvalitetsverktyg. Med en fungerande egenkontroll kan brister och fel upptäckas i tid innan de orsakar skada och olägenheter. En fungerande verksamhet i välskötta lokaler är en lönsam investering. Exempelvis leder ofta ett eftersatt underhåll av lokalerna till krångliga och kostsamma reparationer.

Miljöbalken reglerar inte frågor om arbetsmiljö, men det finns stora likheter mellan arbetsmiljölagstiftningens krav på systematiskt arbetsmiljöarbete och miljöbalkens krav på egenkontroll. Dessa kontroller kan med fördel samordnas. Även livsmedelslagstiftningen innehåller krav på egenkontroll för säker livsmedelshantering.

Inre och yttre miljö

Du som driver verksamheten ansvarar för att den är anpassad till både den inre och yttre miljön. Den inre miljön beskriver lokalens utformning. Den yttre miljön är området runtomkring.

Lokalyta och toaletter

- I förskolan rekommenderas **minst 7,5 kvadratmeter per barn** där barnen vistas.
- Vid nybyggnation ska **takhöjden**, som bland annat har betydelse för luftens kvalitet, **inte vara lägre än 2,7 meter** i undervisningslokaler.
- Det ska finnas tillräckligt med toaletter. I förskolor bör det finnas **minst en toalett för varje påbörjat 10-tal barn och i skolor minst en toalett för varje påbörjat 15-tal elever**. Både på förskolor och skolor ska det dessutom finnas en **separat personaltoalett**.

Ventilation

Luften i en lokal förorenas kontinuerligt av människor, byggmaterial och inredning med mera. En dålig ventilation kan ge upphov till bland annat allergiska besvär, huvudvärk, trötthet, klåda och irritationer i ögon och luftvägar. För att minska risken för hälsobesvär ska ventilationen vara anpassad för den befintliga verksamheten och skötas om regelbundet. Ventilationens luftflöde ska vara anpassat efter hur många personer som vistas i byggnaden, men även till hur många personer som vistas i varje rum.

Ventilationen bör ha fläktstyrd till- och frånluft med **ett uteluftsflöde på minst 7 l/s per person samt ett tillägg på minst 0,35 l/s per kvadratmeter golvyta** (för att ventileras bort skadliga kemiska ämnen från material i inredningen). Det är viktigt att byta ventilationens filter regelbundet, om det finns sådana. Lämpligen efter höstens höga halter av mögelsporer (vinter) samt efter pollensäsongen (sommar).

Kontrollera ventilationen!

Fastighetsägaren är skyldig att regelbundet kontrollera fastighetens ventilationssystem med hjälp av en behörig besiktningsman. Det kallas för **obligatorisk ventilationskontroll**, och för skolor samt förskolor ska ventilationssystemet kontrolleras **vart tredje år**. Tänk på att en godkänd kontroll inte är en garanti för att ventilationens luftflöden är anpassade efter det antal personer som normalt vistas i lokalen! Du måste själv ta fram uppgifter från fastighetsägaren om hur många personer lokalens ventilation är dimensionerad för.

”Tänk på att en godkänd kontroll inte är en garanti för att ventilationens luftflöden är anpassade efter det antal personer som normalt vistas i lokalen!”

Ett enkelt sätt att kontrollera ventilationens funktion är att mäta koldioxidhalten.

Om **koldioxidhalten överstiger 1000 ppm** i ett rum vid normal användning kan detta vara en indikation på att ventilationen inte är tillräcklig. Finns det misstankar om att ventilationen inte fungerar tillfredsställande, eller att luftflödena inte är anpassade till antalet personer som vistas i lokalen, ska du kontrollera ventilationen och se till att luftflödena mäts upp.

Vädra effektivt!

Före och efter större samlingar är det viktigt att vädra ut lokalen eller rummet. Vädningen bör ske kort och effektivt, maximalt i cirka fem minuter, genom korsdrag med flera fönster öppna samtidigt.

Temperatur

- Lufttemperaturen är en viktig faktor för ett bra inomhusklimat. Den bör vara mellan 20 och 23°C.*
- Golvtemperaturen ska helst vara mellan 20-26°C och får inte vara lägre än 18°C.
- Skillnaden i temperaturen vid 0,1 respektive 1,1 meter över golvet bör vara mindre än 3°C.
- Det kan behövas avskärmning av solen för att lufttemperaturen inte ska bli för hög.
- För att minska risken för problem med drag bör luftens medelhastighet inte överstiga 0.15 m/s.

Fukt

Det finns en stark koppling mellan fuktskador i byggnader och hälsoproblem. Fukt kan orsaka tillväxt av mögel och bakterier som avger kemiska ämnen. Tecken på fuktskada kan vara missfärgning, avvikande lukt och bubblor i matta. **Misstanke om fuktskada ska alltid utredas!** Innan en ny lokal tas i bruk måste du kontrollera att det inte finns fuktskador. Notera även att en gammal fuktskada som är felaktigt åtgärdad också kan orsaka hälsoproblem. Fuktskadat material ska så gott som alltid bytas ut.

Varmvatten

För att minimera risken för tillväxt av bakterier, som Legionellabakterier, ska temperaturen på varmvattnet i kranar och ledningar ha rätt temperatur och ledningarna måste vara utformade på korrekt sätt. Om en varmvattenberedare används ska vattnet i beredaren ständigt hålla en temperatur på minst 60°C. Varmvattnet i ledningarna ska vara minst 50°C. Där det finns risk för skällning, till exempel kranar som små barn själva använder, får minskningen av temperaturen ske först vid blandaren och regleringen måste vara fackmannamässigt utförd. Kontakta fastighetsägaren om du är osäker. Det finns även mer information i Boverkets byggregler. Glöm inte att genomföra regelbunden spolning av tappstället och att göra temperaturkontroller som en del av egenkontrollen!

Dagsljus

Rum där barn vistas mer än tillfälligt, till exempel lekrum och matrum, ska ha god tillgång till direkt dagsljus. **Fönsterytan bör vara minst 10 procent av golvytan.** Barnen bör även ha möjlighet till utblick. Därför är källarlokalerna i allmänhet olämpliga för barnomsorg.

Ljud och akustik

Kontinuerliga ljudnivåer från installationer – exempelvis ventilation – får inte överstiga **30 dBA** i lokalen. Det finns även riktvärden för lågfrekvent buller i lokalen. Dessutom är det viktigt att efterklangstiden (ekot) i lokalerna är kort, så att det går att uppfatta tal och för att minska risken för höga ljudnivåer. Efterklangstiden definieras som den tid det tar för ljudtrycksnivån i ett rum att sjunka 60 dB sedan ljudkällan stängts av. Efterklangstiden är beroende av rummets storlek och förmåga att absorbera ljudet. Ju större den ljudabsorberande ytan är desto kortare blir efterklangstiden. Lokaler där barn ska kunna vara högljudda måste anpassas efter detta. Några exempel på åtgärder är: ljuddämpande tak, kuddar under stols- och bordsben och minskning av hårda ytor.

”Glöm inte att genomföra regelbunden spolning av tappstället och att göra temperaturkontroller som en del av egenkontrollen!”

Radon

Radongashalten ska alltid kontrolleras i lokaler för skola och barnomsorg! Radongashalten får inte överstiga 200 becquerel per kubikmeter (Bq/m³). En väl injusterad ventilation har stor betydelse för att sänka radongashalten i inomhusluften. Radongashalten ska kontrolleras minst var 10:e till 15:e år och vid större ombyggnationer och förändringar.

”Radongashalten ska kontrolleras minst var 10:e till 15:e år och vid större ombyggnationer och förändringar.”

Allergi

Idag är det vanligt med sjukdomar som är kopplade till överkänslighet. Även personer som inte är överkänsliga kan med tiden få besvär orsakade av lokalerna eller inredningen. För att de som är överkänsliga/allergiska inte ska få besvär på förskolan, skolan eller på fritidshemmet ska du tänka på följande:

- Ta reda på vilka allergier som barn och personal har.
- Ta fram rutiner för det förebyggande arbetet med allergifrågorna.
- Dokumentera rutiner och riskhantering.
- Samordna det förebyggande arbetet med det övriga miljö- och arbetsmiljöarbetet.
- Incidenter, till exempel ett astmaanfall, ska alltid följas upp och dokumenteras.
- De som har pälsdjur hemma bör undvika att gosa med djuret innan de går till skolan eller förskolan. Strumpor bör bytas varje dag och eventuellt kan särskilda kläder bäras på dagen (hemmakläder förvaras då i ett skåp) för att minska spridningen av allergener.
- Vissa växter bör inte finnas i klassrummet eller på avdelningen. Undvik att ta in ris och hyacinter. Böcker över växter som är lämpliga och mindre lämpliga finns att beställa på Astma- och Allergiförbundets hemsida under rubriken under rubriken Information och råd.
- Parfym och rengöringsmedel med stark doft bör undvikas i lokalerna.
- Städningen på de allergiska barnens avdelning eller klassrum behöver ofta utökas. Men det får inte medföra att städresurserna för andra avdelningar minskar.

Smittskydd och hygien

För att minska risken för smittspridning är det viktigt att det finns fasta rutiner för handtvätt och personlig hygien för både barn och personal. Det ska till exempel finnas **hygienrutiner för blöjbyten, toalettbesök och måltider**. För handhygien ska det alltid finnas flytande tvål och engångshanddukar på alla toaletter. Det bör finnas rutiner för vad personal och föräldrar ska göra vid infektionssjukdomar och hur leksaker och annat material ska rengöras.

Städning

En välstädad och ren miljö är viktig för att alla ska må bra. Det är viktigt att ha kontroll på städningen och använda rätt metod för rätt material. Ta därför reda på vilka städmetoder som krävs för de olika utrymmena och deras ytskikt.

Städfrekvens

Det ska finnas städrutiner som beskriver vem som städar, var, hur och hur ofta. Här ska även storstädning och rengöring av textilier, möbler och leksaker ingå. Rum där barn och elever vistas stadigvarande samt hygienutrymmen ska städas dagligen. Utökad städning kan behövas av särskilt belastade miljöer. Högt belägna horisontella ytor, ventilationsdon, lampor och liknande ska städas i den omfattning som behövs för att undvika att damm samlas. Stoppade möbler och textila mattor bör dammsugas minst varje vecka. Gardiner, draperier, tygleksaker, utklädningskläder med mera bör tvättas minst två gånger per år.

”Rum där barn och elever vistas stadigvarande samt hygienutrymmen ska städas dagligen. Utökad städning kan behövas av särskilt belastade miljöer.”

Metoder

Med torra städmetoder, där elektrostatiskt laddade eller fuktiga dukar och moppar används, virvlas mindre damm upp och färre kemiska produkter behöver användas. Våta metoder, till exempel svabbing, bör användas i begränsad utsträckning men behövs när det är hårt smutsat. Tänk på att torka av efteråt eftersom kvarvarande fukt kan ge upphov till mikrobiell tillväxt och dålig lukt från golven om de är känsliga för vatten. När dammsugare används ska den ha ett effektivt filter för utblåsningsslutten så att små partiklar inte kommer ut i luften igen. Små partiklar tar sig lättare ner i de nedre luftvägarna än större och kan därmed orsaka hälsoproblem. Det är lämpligt att vädra i samband med dammsugning.

”Stoppade möbler och textila mattor bör dammsugas minst varje vecka. Gardiner, draperier, tygleksaker, utklädningskläder med mera bör tvättas minst två gånger per år.”

Förutsättningar för en bra städning

- Utforma utemiljöer och entréer så att inte smuts dras in i lokalerna i onödan.
- Eftersträva lättstädade miljöer! En lättstädad möblering underlättar renhållningen av golvet. Att även övriga ytor hålls fria är en viktig förutsättning för att städningen skakunna ske optimalt. Delaktighet från personal, elever och barn är betydelsefullt. Det kan innebära att man ställer upp stolar och håller bord fria så att det går lättare att städa.
- Material, böcker, leksaker, madrasser och liknande förvaras bäst i skåp för att undvika onödiga dammansamlingar. Ju mer öppna ytor desto mer damm förekommer i inomhusluften.
- Städningen bör ske tidigast två timmar efter verksamhetens slut eftersom det är först då som dammet lagt sig på ytor och därmed kan städas bort.
- Forskning visar att hur ofta städningen genomförs har störst betydelse för mängden damm och allergener i inomhusluften. Ju oftare städning – desto renare lokaler med lägre dammhalt! Vid regelbunden städning behövs dessutom oftast bara vatten och ett fåtal rengöringsmedel.
- Välj rengöringsmedel anpassat till det material som ska rengöras och tänk på att inte överdosera.
- När städbolag anlitas bör man välja ett företag med kvalitetssäkring/certifiering som har kunskap om hur städningen ska anpassas till just er lokal.

Kemikaliehantering

Alla kemiska produkter som hanteras inom verksamheten, och som kan innebära risker ur hälso- och miljösynpunkt, ska hållas inlåsta och avskilda från barn och elever. Exempel på sådana produkter är **maskindiskmedel, fixervätska för teckningar, målarfärger och tändvätska**. Dessa produkter är ofta märkta med en farosymbol (en vit romb med röd kant). Produkterna ska dessutom vara tydligt märkta med bland annat skyddsanvisning, innehållsuppgift och doseringsanvisning.

”Forskning visar att hur ofta städningen genomförs har störst betydelse för mängden damm och allergener i inomhusluften.”

Det måste finnas en förteckning över samtliga kemiska produkter som används inom verksamheten och som kan innebära risker ur hälso- och miljösynpunkt. Av förteckningen ska framgå produktens namn, produktens användning, information om hälso- och miljöskadlighet samt klassificering avseende hälso- och miljöfarlighet. För varje faroklassad kemisk produkt ska ett så kallat **säkerhetsdatablad införskaffas och förvaras intill produkten**. Säkerhetsdatabladet får du från leverantören eller tillverkaren. Användningen av kemiska produkter som innebär en risk för hälsan eller miljön bör minimeras. De kemiska produkter som har ett mindre farligt alternativ **ska bytas ut** enligt produktvalsprincipen (se 2 kap 4§ miljöbalken).

”Det måste finnas en förteckning över samtliga kemiska produkter som används inom verksamheten och som kan innebära risker ur hälso- och miljösynpunkt.”

”De kemiska produkter som har ett mindre farligt alternativ ska bytas ut enligt produktvalsprincipen (se 2 kap 4§ miljöbalken).”

Lekytta utomhus

Det är viktigt för barnens hälsa och välbefinnande att det finns tillräckligt stora och ändamålsenliga rast- och lektytor utomhus. Om gården ligger i direkt anslutning till en lekpark eller naturområde kan verksamhetens egen lekytta vara mindre. Men för de minsta barnen bör det alltid finnas tillräckliga ytor på förskolegården.

- Gården bör ligga i direkt anslutning till byggnaden.
- Gården bör ha ett soligt och vindskyddat läge och ligga i en trafiksäker miljö. Den bör vara fri från störande trafik, buller och luftföroreningar.
- Förskolegården måste placeras och utformas så att det sommartid finns tillräckligt stora solavskärmade ytor för barnen, till exempel genom placering och utformning av byggnader eller andra anläggningar, eller genom planteringar av tillräckligt stor och tät växtlighet.
- Gården bör utformas så att barn och personal lockas till att vara utomhus. Studier har visat att barn som har förskolegårdar som är spännande – med klätterträd, buskage och nivåskillnader – är mer ute under höst, vinter och vår, även vid dåligt väder, jämfört med barn på förskolor med enformig gård.
- Barn som har tillgång till en rik utomhusmiljö rör sig mer fysiskt och utsätts för mindre skadligt UV-ljus än de barn som vistas i en fattig utomhusmiljö. Att vistas utomhus i en stimulerande miljö har också visat sig ha stor betydelse för barnens koncentrationsförmåga.

”Gården bör utformas så att barn och personal lockas till att vara utomhus.”

Rökning

Enligt Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter är rökning förbjuden i lokaler för skolor och barnomsorg samt på skolgårdar eller motsvarande områden utomhus. Detta gäller all sorts rökning (tobak, elektroniska cigaretter, örtprodukter för rökning) oavsett om de innehåller tobak eller inte. Lagen är en skyddslag, d.v.s. den ska se till att skydda personer för att ofrivilligt utsättas för rökning och dess effekter.

”Tänk på att cigaretttrök finns kvar i utandningsluften i cirka 30 minuter efter rökning och sprids dessutom via kläderna”

Tänk på att cigaretttrök finns kvar i utandningsluften i cirka 30 minuter efter rökning och sprids dessutom via kläderna. För allergiska och astmatiska barn kan det därför vara olämpligt att personalen röker.

Närhet till djur

Lokaler för barnomsorg och skola bör med hänsyn till allergier och luktproblem inte förläggas nära stall och ladugårdar eller annan djurhållning. En bedömning av vad som räknas som ett rimligt avstånd görs i varje enskilt fall.

Störningar från barnomsorgslokal i lägenhet

Det är inte lämpligt att ha en barnomsorgslokal i direkt anslutning till bostadslägenheter. I så fall måste ljudisoleringen vara tillräcklig för att Folkhälsomyndighetens riktvärden för buller inte överskrids i de angränsande bostäderna. Om lokalen ligger bredvid en bostadslägenhet så kan en extra ljudisolering av mellanväggarna vara nödvändig. Lokalen bör även ha en egen entré och ett förråd för barnvagnar så att de inte är i vägen för andra hyresgäster.

Trafikbuller och luftföroreningar

Eftersom kraftigt trafikerade gator eller industrier och större garage kan ge störningar i form av luftföroreningar och buller, är det olämpligt att placera skolor, förskolor och fritidshem i närheten. Bullret från vägtrafiken bör inte överskrida 30 dBA, ekvivalent ljudnivå, och 45 dBA, maximal ljudnivå, inomhus i skolor och förskolor. Utomhus bör bullret, mätt vid fasaden, inte överstiga 55 dBA (dygnsekvivalent ljudnivå) och 70 dBA vid maximal ljudnivå.

Avfall

Man kan spara stora mängder energi och naturresurser genom att producera varor och produkter av återvunnet material samt el och fjärrvärme av utsorterat brännbart avfall. Det är en av anledningarna till att avfall ska hanteras enligt miljöbalken och den lokala renhållningsordningen.

Här följer några generella regler för dig som ansvarar för skola, förskola eller fritidshem:

■ Hushållsavfall

Till hushållsavfall räknas det avfall som uppstår i en verksamhet och som är jämförligt med avfall som kommer från hushåll, till exempel köksavfall och städavfall. Hushållsavfallet måste hämtas av Falu Energi & Vatten. Väljer ni att själva kompostera ert matavfall så ska det anmälas till oss. Blanketter finns på Falu kommuns hemsida. Kompostering av trädgårdsavfall behöver inte anmälas.

■ Grovavfall

Grovavfall är sådant hushållsavfall som är för tungt eller skrymmande för att samla i ordinarie säck eller kärl. Eftersom det klassas som hushållsavfall ska det också hämtas av Falu Energi & Vatten.

■ Förpackningar och tidningar

Förpackningar och tidningar ska sorteras ut från det övriga avfallet och får **inte** slängas i hushållsavfallet eller på återvinningsstationerna. Återvinningsstationerna får bara användas av hushållen! Hämtning av utsorterade förpackningar och tidningar kan beställas av en valfri återvinningsentreprenör.

■ Farligt avfall

Farligt avfall ska hållas skilt från övrigt avfall och förvaras så att obehöriga inte har tillgång till det. Till farligt avfall räknas till exempel städ- och rengöringskemikalier, laboratoriekemikalier samt färg-, lack- och limrester som innehåller organiska lösningsmedel. Även lysrör, glödlampor och lågenergilampor som innehåller kvicksilver räknas som farligt avfall. Verksamheter får själva bara transportera små mängder farligt avfall till kommunens återvinningscentraler **efter att man gjort en anmälan till länsstyrelsen**. Större mängder måste hämtas av en transportör som har tillstånd att köra farligt avfall. En förteckning av godkända transportörer finns exempelvis hos länsstyrelsen.

Livsmedelsverksamhet

Livsmedelsverksamhet i förskolor, fritidshem och skolor ska vara registrerad hos Myndighetsnämnden. Nya verksamheter ska ha skickat in en anmälan om registrering minst 14 dagar innan verksamheten startar. Om verksamheten får dricksvatten från en annan anläggning än en kommunal dricksvattenanläggning måste även brunnen registreras.

"...avfall ska hanteras enligt miljöbalken och den lokala renhållningsordningen."

"Hushållsavfallet måste hämtas av en entreprenör som är upphandlad av kommunen."

"Förpackningar och tidningar ska sorteras ut från det övriga avfallet och får inte slängas i hushållsavfallet eller på återvinningsstationerna. Återvinningsstationerna får bara användas av hushållen!"

"Verksamheter får själva bara transportera små mängder farligt avfall till kommunens återvinningscentraler efter att man gjort en anmälan till länsstyrelsen. Större mängder måste hämtas av en transportör som har tillstånd att köra farligt avfall."

Checklista för egenkontroll

Här har vi samlat några frågor som kan vara en hjälp i det förebyggande arbetet.

Kunskap

- Räcker våra kunskaper för att följa gällande bestämmelser?
- Vilken kompetens finns i verksamheten?
- Inom vilka områden behöver vi förstärka och ta in kompetens?
- Hur gör vi det?
- Tas tillräcklig hänsyn till personer som har allergier eller annan överkänslighet?

Ansvar

- Är det organisatoriska ansvaret fördelat inom verksamheten?
- Är ansvarsfördelningen mellan verksamheten (förskolan, skolan, fritidshemmet) och fastighetsförvaltningen klarlagd och dokumenterad?
- Vem ansvarar för kontinuerlig uppföljning och utvärdering av egenkontrollen?
- Vilka risker för hälsan eller miljön medför vår verksamhet?

Dokumentation

- Har vi samlat all lagstiftning på ett överskådligt och lättbegripligt sätt?
- Har rektor och lokalansvarig en förteckning över alla föreskrifter? I dessa kan det bland annat framgå maximal personbelastning för alla rum.
- Finns det ett skriftligt städschema som omfattar samtliga utrymmen?
- Är dokumentationen av egenkontrollen tillräcklig?
- Är radongashalten kontrollerad i lokalen? Har vi dokument från kontrollen?
- Finns protokoll från senaste ventilationskontrollen?

Rutiner

- Har vi rutiner för systematisk hantering av klagomål?
- Hur ser vi till att personalen får kunskap och information om våra rutiner och vårt ansvar?
- Finns rutiner för olycksfall och tillbud till exempel allergireaktioner? Är de dokumenterade?
- Hur hushållar vi med energi och råvaror? Har vi rutin för det?
- Finns det rutiner för hantering av avfall?
- Uppkommer farligt avfall i verksamheten och följs reglerna för detta?
- Har vi rutiner för riskinventering av bullerkällor och åtgärder?
- Är rutinerna för hygien, daglig städning och storstädning komplett?
- Vilka rutiner finns vid eventuella driftstörningar, till exempel haveri i ventilationsanläggningen?
- Hur säkerställer vi att inomhustemperaturen är tillfredställande?
- Finns det rutiner för att förebygga fuktskador?
- Finns det rutiner för kontroll av varmvattentemperaturen?
- Finns det rutiner för hantering av kemiska produkter?
- Är de kemiska produkterna rätt märkta?
- Finns det säkerhetsdatablad för de kemiska produkterna tillgängligt?
- Förvaras kemikalier på rätt sätt?
- Finns det några kemiska produkter som kan bytas ut mot mindre skadliga?

Mer information

www.notisum.se

- Miljöbalken (SFS 1998:808)
- Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899)
- Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998:901)
- Avfallsförordningen (2011:957)
- Lag om tobak och likande produkter (2018:2088)

www.folkhalsomyndigheten.se

- Allmänna råd om bassängbad (FoHMFS 2014:12)
- Allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13)
- Allmänna råd om fukt och mikroorganismer (FoHMFS 2014:14)
- Allmänna råd om höga ljudnivåer (FoHMFS 2014:15)
- Allmänna råd om radon inomhus (FoHMFS 2014:16)
- Allmänna råd om temperatur inomhus (FoHMFS 2014:17)
- Allmänna råd om ventilation (FoHMFS 2014:18)
- Allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet (FoHMFS 2014:19)

www.boverket.se

- Information om legionella
- Har du legionellabakterier i dina vattenledningar? Utgivningsår 2000, ISBN-nummer: 91-7147-585-0
- BFS 2011:6, Avsnitt 6:62 och 6:621

www.naturvardsverket.se

- Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller (ISBN 978-91-620-6538-6)
- Vägledning och riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik
- Naturvårdsverkets allmänna råd om egenkontroll (NFS 2001:2)
- Naturvårdsverkets handbok 2001:3, Egenkontroll – en fortlöpande process

Andra myndigheter som kan behöva kontaktas

- Falu Energi & Vatten
- Räddningstjänsten Dala Mitt
- Kommunens byggnadsinspektörer (Myndighetsnämnden för bygg- och miljöfrågor)

Kontakt

Hör gärna av dig vid frågor och funderingar:

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen,
Miljöavdelningen

Telefon: 023-830 00 (Kontaktcenter)

E-post: kontaktcenter@falun.se

www.falun.se